

ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุข
ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา
A Study of Dhamma Principles Appeared in Kaelmor Rite
of Ban Saensuk, Tambon Huai Thalaeng,
Huai Thalaeng District, Nakhon Ratchasima Province

พระมหาสมศักดิ์ คมภิรปญฺญ/ตัวโธสง

Phramaha Somsak Kampeerapanyo/Tuathaisong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Somsak_s@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

พิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุขตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา นั้นเกิดจากความเชื่อที่ว่าเมื่อเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยที่ไม่อาจหาสาเหตุพบ ชาวภูยก็นำผู้ที่เป็นโรคมาบวชที่เรียกว่าอาจารย์เป็นคนล่าสัตว์ (คัปปะหม) เพื่อหาสาเหตุ โดยเริ่มแกลมอในตอนกลางวัน ส่วนตั้งแต่หัวค่ำจะแก้มือ จนกว่าจะเสร็จพิธีบางครั้งถึงสว่างก็มีเครื่องเสวยที่ทำให้พิธีครื้นเครงก็คือ เหล้า ที่ขาดไม่ได้เลยและมีเครื่องดนตรีคือ แคน ปัจจุบันพิธีแกลมอและแก้มือก็ยังมิให้พบเห็นโดยทั่วไปของสังคมชาวกูย เพราะขั้นตอนการเล่นแฝงไว้ซึ่งคุณค่าต่างๆ มากมาย

หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา คือ 1) ความเชื่อในเรื่องของกรรม 2) ความเชื่อเรื่องสิ่งสารวัฏ 3) ความเชื่อเรื่องสรวง 4) ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการเข้าทรง 5) หลักศรัทธา 6) ความกตัญญู 7) บุญกิริยาวัตถุ 3, 8) บุญ 2, 9) ไตรลักษณ์

วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากกระบวนการขั้นตอนการเข้าทรงที่

เกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา กระบวนการที่เป็นขั้นตอนตั้งแต่เริ่มพิธี เนื่องจากผู้นำการประกอบพิธีกรรมนั้นคือแม่ครู พ่อครู อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมหรือผู้นำพาทำพิธีกรรมเจ้าภาพ ญาติเจ้าภาพและผู้ร่วม (บริวาร) และบุคคลทั่วไปที่เดินทางมาเพื่อร่วมในพิธีกรรมและเริ่มไหว้ครูด้วยการยกขันดอกไม้ให้แก่ครูบาอาจารย์ แสดงออกทางกายและพฤติกรรมที่อ่อนโยน การไหว้ พฤติกรรมนี้แสดงออกซึ่งความกตัญญูทศเวทที่ลูกศิษย์พึงมีต่อครูบาอาจารย์โดยจะเห็นได้จากการยกขัน ดอกไม้รูปเทียน พร้อมทั้งผ้าไหม เสื้อผ้า สไบ เงิน ยกขอขมาต่อบิดามารดา จิตพฤติกรรมนี้แสดงออกถึงความกตัญญูทศเวทที่ลูกพึงกระทำต่อพ่อแม่ ซึ่งชาวกูย นอกจากนี้ยังเกี่ยวกับสมาธิ หรือภาวนา หมายถึง ทำให้สงบ ทำให้ดี ทำให้ให้หนึ่งและยังประกอบด้วยหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ข้อ คือ ทาน การให้ การสละ การแผ่เมตตา การรักษาศีลในการสวดมนต์จิตของผู้เข้าพิธีกรรมนั้นจะรวมกันเป็นหนึ่ง ตั้งใจ มีสมาธิมากและรวมกันเป็นหนึ่งในการที่จะร่วมกันประกอบพิธีกรรมนี้ เช่น การให้ความเคารพ ยำเกรง เชื่อในอานุภาพและความศักดิ์สิทธิ์นั้น การภาวนา หรือ การทำให้เจริญ ทำให้มากในการกุศลหรือความดีงามต่างๆ

คำสำคัญ : หลักธรรม, พิธีกรรมกลมอ

ABSTRACT

Kaelmor rite of Saensuk Village, Tambon Huai Thalaeng, Huai Thalaeng District, Nakhon Ratchasima Province is rooted in the belief that when villagers get ill but the cause cannot be diagnosed, villagers of Kui descent will ask the respected person as a spiritual teacher to act Lam Song (Kabmae) to find the cause. The rite starts by Kaelmor in daytime and Kaelor in the evening. The rite sometimes takes the whole night till dawn. There are necessary offerings especially rice wine and musical instruments i.e. reed mouth-organ. Nowadays, Kaelmor and Kaelor rites can be generally found in Kui community. There are also cultural values hidden in all stages of the rite.

Dhamma principles that appear in the Kaelmor rite of Saen Suk Village, Tambon Huai Thalaeng, Huai Thalaeng District, Nakhon Ratchasima Province include: 1) belief in the matter of karma; 2) belief in transmigration; 3) belief in a refuge; 4) belief in the ritual of communication with spirit; 5) faith; 6) gratitude; 7) bases of meritorious action; 8) worship; and 9) the Three Characteristics.

Analysis of the Dhamma principles that appear in the Kaelmor rite of Saen Suk Village, Tambon Huai Thalaeng, Huai Thalaeng District, Nakhon Ratchasima Province found that: The ritual process is the combination of spiritual communication and Buddhist teachings. The ritual performers include Poh-kru and Mae-kru as the spiritual

leaders, the hosts, relatives of the hosts, and other participants. The participants especially the hosts will raise the trays of offerings consisting candles, incenses, silk cloth, breast cloth, silverware etc. asking for forgiveness from their parents. This mental behavior expresses their gratitude towards their parents. In addition, this also deals with concentration development in keeping mental peace and acting three bases of merit including giving, being compassionate and observing precepts. Chanting in the rite also harmonizes the participants. Overall morality of the rite includes respectfulness towards the power of sacred items, merit making and mental development.

Keywords: Dhamma Principles, Kaelmor Rite

บทนำ

สังคมไทยแต่เดิมได้มีการปลูกฝังค่านิยมเรื่องกรรม ให้เชื่อในกฎแห่งกรรม จนมีสำนวนไทยว่า“ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”และยกย่องคนดี คือ คนที่มีคุณธรรม แต่ปัจจุบันสังคมไทยได้มีค่านิยมที่เปลี่ยนไปการให้ความสำคัญเรื่องกรรมมีน้อยลงสาเหตุเพราะสังคมไทยไปรับวัฒนธรรมของชาวตะวันตกเข้ามา ยอมให้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทเพื่ออำนวยความสะดวกสบายต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยในทุกเรื่อง จนส่งผลให้ความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยเปลี่ยนไป เป็นสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า“สังคมไทยปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุเป็นอย่างมาก แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงของคนไทยไม่ คนนิยมวัตถุหรือวัตถุนิยมมากเกินไปมีกิเลสมากขึ้นและสิ่งที่ขาดคือ ศีลธรรมสภาพสังคมที่พองเฟะเพราะรับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตก”(พุทธทาส ภิกขุ, 2545 :13)

ชาวจังหวัดบุรีรัมย์มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ปฏิบัติสืบกันมา จึงมีการสะเดาะเคราะห์แก้กรรมให้ตนเองหายจากการเจ็บป่วยและความทุกข์ใจต่างๆ จึงเกิดความไม่สบายใจพยายามหาวิธีแก้กรรม การสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อ ความสมัครใจของผู้เข้าร่วมพิธีและการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาแก้ปิง เพราะเชื่อว่าตนจะมีอายุที่ยืนยาว เมื่อเกิดความเชื่ออย่างนี้ทำให้เกิดไสยศาสตร์และการทรงเจ้าเข้าผี โดยเฉพาะการทรงเจ้า ในปัจจุบันนี้เป็นที่นิยมของคนในสังคมไทยและนับวันแต่จะเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแม้แต่ในสังคมชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา จนเกิดคำพูดว่า“ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” ผู้คนที่เข้าหาร่างทรงเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีปัญหาในชีวิต ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ร่างทรงบางรายถึงกับเผยแพร่คำสอนที่ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรมออกมาตามสื่อต่างๆซึ่งเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากคำสอนจะมั่วแล้ว ยังขัดต่อความสงบสุข และศีลธรรมอันดีของประชาชนระบบความเชื่อของสังคมไทยพุทธมีรากฐานมาจาก ความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดกันมานานและมี

ผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมนับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ เช่น ผีปู่ย่า และ ผีป้าตาและเกิดการผสมผสานกันจนกลายเป็นแบบแผนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมไทย (พระเทพวิริย อุตตสนฺโต, 2548:1)

พิธีกล่อม เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ผีบรรพบุรุษ เชื่อว่า ผีมอ คือผู้ที่ทำหน้าที่ติดต่อสื่อสารกับผีบรรพบุรุษทั้งผีบรรพบุรุษที่เป็นผู้หญิงและผู้ชาย ถ้าผีบรรพบุรุษเป็นผู้ชายมาเข้าร่างอถ้าผีบรรพบุรุษเป็นผู้หญิงมาเข้าร่าง มอในสายตระกูลหนึ่งจะมีผู้หญิงในตระกูลนั้นๆ เป็นมออยู่หนึ่งคนซึ่งเป็นการสืบเชื้อสายทางแม่เป็นการสืบเชื้อสายมาทางสายเลือดเพราะพิธีกรรมกล่อมมีการสืบทอดและปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษหรือตั้งแต่โบราณถือว่าเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ โดยคนทรงที่เรียกว่ามอ ผู้ทำหน้าที่ติดต่อหรือเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับวิญญาณผีบรรพบุรุษที่ชาวบ้านแสนสุขเชื่อว่ามอจะสามารถดลบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ได้ทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาพิธีกรรมกล่อมและหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุขตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุขตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา
3. วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา เป็นแบบแนวศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่ไม่ชี้แนะ โดยผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุขได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1) เจ้าพิธีกรรมจำนวน 5 คน, 2) ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม จำนวน 10 คน, 3) พระสงฆ์ 5 รูป รวมทั้งสิ้น 20 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับพิธีกรรมกล่อม และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนขั้นตอนพิธีการต่างๆของพิธีกรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรง คณะผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับการตรวจสอบเครื่องมือแบบอินเตอร์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง จากพระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วรรณคดี หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการ รูปแบบพิธีกรรม

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การเก็บข้อมูล ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้วิธีการตีความตามเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษ ตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการอ่านข้อมูลดังกล่าวพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลเบื้องต้น ข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้ว

ผลการวิจัย

1. พิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุขตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

การเล่นมอ ชาวไทยภูเขา เรียกว่า “แกลมอ” ซึ่งมักเล่นในตอนกลางวัน สาระในการเล่นมักจะเกี่ยวกับการชิงช้า ชีมน้า การจับช้าง แสดงถึงการหึงหวงช้างของตน แกลมอมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชนกลุ่มนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิ่งที่เกี่ยวกับความอยู่ดี มีสุขของสมาชิกในสังคม ทั้งนี้สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั้น อาจมีสิ่งผิดปกติหรือไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็นเช่น สิ่งของสำคัญสูญหาย เกิดการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้เกี่ยวข้อง จึงต้องหาวิธีการในการผ่อนคลายความกังวลใจ ความวิตกกังวลเกินเหตุให้ลดน้อยลง ชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาเป็นชาวไทยภูเขา กลุ่มหนึ่งที่ยังมีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณค่อนข้างสูง ดังเช่นความเชื่อในเรื่องผีมอ เป็นผีที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมาก แม้ผีมอจะไม่ใช่ม้าของบรรพบุรุษในสายตระกูลที่ล่วงลับไปแล้วก็ตาม แต่ผีมอก็มีอำนาจควบคุมพฤติกรรมทั้งสายตระกูล ซึ่งไม่สามารถล่วงรู้เลยว่า ผีมอจะทำให้เกิดอะไรในครอบครัว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในสายตระกูลซึ่งบางครั้งพฤติกรรมบางอย่างที่กระทำลงไปโดยไม่ตั้งใจหรือตั้งใจก็ตาม จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายให้เกิดเจ็บป่วยได้ทุกเมื่อ ด้วยเหตุนี้ แกลมอจึงเป็นพิธีกรรมที่ใช้รักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุแต่ผ่านพิธีการเสี่ยงทายแล้วว่าเป็นการกระทำของสิ่งที่มองไม่เห็นที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนในครอบครัวในสายตระกูล (ทุเรียน แสงเพชร, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ : 2561)

ความเป็นมาของพิธีกรรมการเล่นแกลมอพิธีกรรมแกลมอ เป็นประเพณีของชาวบ้านแสนสุขเรียกตามภาษาถิ่นว่า แกลมอ มีมาตั้งแต่เมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏที่แน่ชัดทราบแต่เพียงว่าพิธีกรรมเหล่านี้มีมานานแล้ว พวกชาวไทยภูเขารับถ่ายทอดต่อเนื่องกันมาอีกทอดหนึ่ง และปฏิบัติตามโดยตลอดจนกระทั่งทุกวันนี้ โดยจัดขึ้นเนื่องใน 3 โอกาสคือ

1. เพื่อเป็นการเคารพครูบาอาจารย์ ปู่ยา ตายายที่เคารพ เมื่อถึงวันสำคัญในรอบปีก็ดำเนินพิธีกรรมขึ้นปีละ 1 ครั้ง ในวันขึ้น 8 หรือ 15 ค่ำ เดือนยี่ของทุกปี

2. บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถบันดาลทุกข์สุข เชื่อว่าผู้ที่เคารพกราบไหว้ จะทำให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเกิดเหตุไม่ดีกับสมาชิกในครอบครัว ญาติ มีการเจ็บป่วยจะมีการบนบาน เมื่อได้ตามที่บนบานไว้จึงจัดพิธีแก้บน

3. การประกอบพิธีกรรมเพื่อรักษาผู้ป่วย ซึ่งเป็นการอัญเชิญดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมาให้ความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำผ่านล่ามหรือคนทรงเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วย และหาทางรักษาตามความเชื่อ (แหวน สาทร, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ : 2561)

ขั้นตอนการประกอบพิธีกล่อม

ขั้นตอนการรักษาผู้เจ็บป่วยด้วยพิธีกรรมการเล่นกล่อม เมื่อจัดเตรียมพิธีกรรมการเล่นกล่อมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมเริ่มขึ้นด้วยการแต่งกายของแม่หมอและหมอทุกคน และการแต่งกายนั้นยังคงสืบทอดอนุรักษ์ต่อมาจนถึงปัจจุบัน แม่หมอและหมอนิยมนุ่งผ้าถุงโทนสีดำ สีนํ้าตาล เป็นส่วนใหญ่ และใส่เสื้อทรงกระบอกแขนยาว ปลอกชายเสื้ออยู่นอกผ้าถุง พาดทับเฉียงด้วยผ้าสไบสีดำ สวมเครื่องประดับที่เป็นสายสร้อยต่างหู และกำไลข้อมือที่ทำจากเงิน แม่หมอและหมอทั้งหมดลุกขึ้นรำ 3 รอบแล้วทำพิธีกินบายศรี (อาหารที่จัดสำหรับเหมือนตอนแรก) เมื่ออิมหันสำราญแล้วก็จะทำพิธีออกจากร่างปฏิบัติเหมือนตอนแรกที่เริ่มเข้าทรงเป็นการปล่อยผีมอบให้ไปอยู่ที่เดิม ตอนออกจากร่าง หมอแคนเป่าแคนให้ทำนองคนเดียว ไม่ตีกลองให้จังหวะเพราะเชื่อว่าหากได้ยินเสียงกลองหมอจะไม่ยอมออกจากร่าง หมอออกจากร่างก่อนหลังตามอาวุโสของหมอคือ จากน้อยไปหาแม่หมอ จึงออกร่างเป็นคนสุดท้าย เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีการเล่นกล่อม

การประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่ากล่อม เชื่อว่าบุคคลที่เป็นร่างทรงของผีนั้น ไม่ใช่ตัวเอง จึงยอมรับว่ามีวิญญาณสิงอยู่ในร่างของตน ด้วยเหตุผลหลายประการคือ เวลาขณะที่ประกอบพิธีจะสื่อสารด้วยภาษาลาว ชื่อที่ใช้เรียกตัวเองและคนเรียก (รวมถึงบุคคลที่อยู่นอกพิธีกรรม) เรียกชื่อผีที่สิงร่างอยู่และบุคลิกส่วนตัวยามปกติจะเปลี่ยนแปลงไปด้วยอย่างเด่นชัด จึงทำให้เชื่อว่ามีวิญญาณของผีเข้ามาสิงร่างจริง สำหรับชื่อหมอ เป็นชื่อผีผู้ชายทั้งหมด มีคำนำหน้าว่าท้าวทุกชื่อ ชื่อเหล่านั้นจึงไม่ใช่ชื่อทั่วไป เช่น นางศรี ดัชฌยาวัตร หมอชื่อท้าวบุญเอื้อง ชื่อเหล่านี้สัมพันธ์กับชื่อในนิทานปรัมปราที่เล่าสืบทอดกันมาว่าหมอเป็นผีเร่ร่อนมาจากถิ่นอื่นมักจะมาจากเมืองลาวซึ่งเป็นผีเร่ร่อนหาที่อยู่ไม่ได้ อดโซมานานแล้ว จึงได้มากระทำให้กลุ่มคนเกิดการเจ็บป่วยขึ้น การบำบัดรักษาด้วยพิธีกรรมกล่อมที่ยึดถือปฏิบัติเป็นการเยียวยาบำบัดให้หายจากการทรมานทั้งทางกายและจิตใจ พิธีกล่อมประกอบขึ้นยามเหตุการณ์วิกฤตในครอบครัว จึงเป็นวิธีการบำบัดอีกวิธีหนึ่งที่ยังคงยึดมั่นค่อนข้างเหนียวแน่นเกือบทุกผู้ทุกคน สังเกตได้จากการเข้าร่วมพิธีกรรมของกลุ่มชนทุกเพศทุกวัย พิธีและการเล่นกล่อมจึงมีความสำคัญต่อระบบครอบครัว โดยเฉพาะความเป็นญาติพี่น้องในสายตระกูลอย่างเหนียวแน่น

เครื่องอุปกรณ์เมื่อนำเข้าพิธีกรรมกล่อม จะนำมาถือประกอบการรำรำตามขั้นตอนของลำดับพิธี โดยจะถือประกอบการรำรำเป็นชุด เป็นช่วง ชุดแรกประกอบด้วยเรือ โยแมงมุม ไช้ไก่ ธนู ดาบ จะถือประกอบการรำรำ 3 รอบ ชุดที่สองจะถือดาบ ธนู ข้าง ม้า ประกอบการรำรำ เมื่อติดตามหาข้าง ม้า กลับมาได้แล้วจะนำอาวุธ มายิงฟันข้าวต้ม กล้วย ที่ผูกติดกับหลังคาปะรำห้อยไว้เป็นการนำอาหารมาเลี้ยงข้าง ม้า เพื่อให้อิมหันสำราญต่อไป การนำของบูชาในหิ้งม้อออกมารำรำในพิธีกรรม ซึ่งประกอบด้วย เรือ โยแมงมุม ดาบ ธนู ข้าง ม้า หญ้าคา 1 มัด ไม้แกะสลักเป็นรูปปราสาทราชวัง มีความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์

เป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึงเครื่องมือประกอบอาชีพ เช่น เรือใช้พายเวลาออกไปจับปลาตามลำน้ำ ธนู หน้าไม้เป็นอาวุธที่ใช้ยิงสัตว์ป่าเล็กๆ ซึ่งสามารถนำมาทำเป็นอาหารได้ มีด ดาบ เป็นเครื่องมือในการหักล้างถางป่าเพื่อการเพาะปลูกทางการเกษตรกรรม เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน สัญลักษณ์ทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในด้านการประกอบอาชีพ เป็นเครื่องหมายบ่งชี้การเป็นสังคมชาวนาของอีกกลุ่มหนึ่งด้วย

เครื่องเซ่นไหว้พิธีกรรมการเล่นกลมอ

เครื่องเซ่นบนร้านปะรำพิธี ชั้นบนสุดใช้ไม้ไผ่สานเป็นตาห่างๆ สำหรับวางขันใส่ข้าวตอก ดอกไม้ จำนวน 4 ชุด ข้างๆ ไฉนโยแมงมุม และไขไก่ ชั้นล่าง ใช้ไม้ไผ่ผูกเชือกทั้ง 3 ด้าน ข้างๆ จะมีผ้าถุงไหม ผ้าขาวม้าสีต่างๆ ตรงกลางวางทับด้วยดาบพันด้วยด้าย 3 สีของแม่หมอ ด้านล่างมีถาดเครื่องไหว้ครู 1 ชุด ประกอบด้วย กระจก หวี แป้ง น้ำมันมะกอก ข้าวสาร กรวยใส่ดอกไม้ ผ้าขาวม้า ผ้าถุงไหม อย่างละ 1 ผืน กลอง แคน หิ้งมอ ขันใส่ข้าวสาร หิ้งมอ ประกอบด้วย

1. หิ้งมอ คือไม้มัดด้วยเถาวัลย์บ้านของแม่หมอ
2. โยแมงมุมทำจากฝ้ายสามสี (ขาว, แดง, น้ำเงิน)
4. เรือ ไม้พาย
5. ธนู (สนาหรือหน้าไม้) ทำจากไม้เป็นเครื่องมือล่าสัตว์
6. มีดดาบ
7. ฝ้ายโพกหัว ทำจากฝ้ายสามสี (ขาว, แดง, น้ำเงิน)
8. บ้านช้าง หัวช้าง
9. ช้างทำจากไม้
10. ม้าทำจากไม้
11. คันเชือกผูกไขไก่ใช้สำหรับการเสี่ยงทาย

สิ่งที่ขาดไม่ได้คือเหล้าและเครื่องสังเวยต่างๆ สุดแล้วแต่ว่าในพิธีกรรมนั้นจะกำหนดขึ้นว่ามีอะไรบ้าง ในพิธีกลมมอเครื่องสังเวยเป็นอาหารจะประกอบด้วยไก่ ข้าวต้มกล้วย ทั้งหมดนี้ต้องจัดเตรียมไว้ครบทุกอย่าง เพราะในการประกอบพิธีกรรมนั้นจะเลี้ยงผีตอนเริ่มต้นของพิธีกรรมและเมื่อจบพิธีกรรมทุกครั้ง

เหล้านับเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการประกอบพิธีกรรม จะเป็นเหล้าสาโท เหล้ากลั่นหรือ เหล้าโรงก็ได้ (ปัจจุบันใช้เหล้าขาว) เหล้ามีบทบาทตั้งแต่เริ่มต้นของพิธีกรรมไปจนถึงขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรม ในการแสดงในทุกขั้นตอน แม่หมอจะกินเหล้าอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการร่ายรำถูกรอบ โดยจะมีคนแพง (ริน) ให้เมื่อรำในแต่ละรอบก็ได้ดื่มถูกรอบไป

การแต่งกาย/การทรงเจ้าของแม่หมอและหมอ (ผู้ประกอบการพิธีกรรม)

เมื่อจัดเตรียมพิธีกรรมการเล่นกลหมอเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมเริ่มขึ้นด้วยการแต่งกายของแม่หมอและหมอทุกคนและการแต่งกายนั้นยังคงสืบทอดอนุรักษ์ต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยแม่หมอและหมอจะแต่งกาย ดังนี้คือ

1.ผ้าถุงจะเป็นผ้าถุงไหมที่ทอเองเป็นพื้นสีออกโทนดำเป็นส่วนใหญ่ และมีปลายชั้นที่ทอเป็นริ้วของสีขาว เหลือง แดง

2.เสื้อจะเป็นเสื้อคอกลม แขนยาว สีดำ ทอจากผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย บางคนถ้าไม่ทอผ้าใช้เอง ก็จะนิยมไปหาซื้อที่ตลาดในตัวอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

3.สไบหรือผ้าเปี่ยง ที่ใช้พาดเฉียงบ่าและปล่อยชายไว้ด้านหลัง จะเป็นผ้าพื้นสีดำ นิยมที่จะทอใช้เองมากกว่าหาซื้อที่ท้องตลาด

4.เครื่องประดับที่ใช้แต่งจะประกอบด้วย สร้อยเงิน ต่างหูและกำไลข้อมือแต่ปัจจุบันเครื่องแต่งกายตามที่กล่าวมา เริ่มจะจางหายไปแล้ว เนื่องจากเครื่องแต่งกายตามที่กล่าวมามีพ่อค้าแม่ค้าของเก่าให้ความสนใจและขอซื้อในราคาที่แพง ทำให้แม่หมอและหมอขายให้กับพ่อค้า เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายภายในครอบครัว (แฮม แสงเพชร,เจ้าพิธีกรรมกลหมอ :2561)

กล่าวโดยสรุปก็คือแม่หมอ และหมอจะนุ่งผ้าถุงไหมโทนสีดำ สีนํ้าตาล เป็นส่วนใหญ่ และใส่เสื้อทรงกระบอกแขนยาว ปล่อยชายเสื้ออยู่นอกผ้าถุงไหม พาดทับเฉียงด้วยผ้าสไบสีดำสวมเครื่องประดับที่เป็นสายสร้อย ต่างหู และกำไลข้อมือที่ทำจากเงิน

ขั้นตอนการไหว้ครู และเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้าร่วมพิธี

การไหว้ครู และเชิญวิญญาณบรรพบุรุษ เริ่มพิธีโดยแม่หมอไหว้ครู และทำพิธีเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้าประทับร่างทรงก่อนคนอื่น มอคนอื่น ๆ เริ่มเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้ามาประทับร่างทรงของตนเรียงตามลำดับอาวุโส (การเริ่มนับถือ/บูชาผีบรรพบุรุษ) การเชิญวิญญาณบรรพบุรุษนั้น จะถือขันที่ใส่ข้าวสารและจุดเทียนในขัน มือทั้ง 2 จะจับขันไว้ในอาการสงบนิ่งคล้ายกับการนั่งสมาธิ สักพักตัวเริ่มสั่นเบาๆ จนกระทั่งแรงขึ้น เหมือนคนทรงเจ้าจะโยกตัวตามจังหวะ สักพักก็จะหยุดและมออื่นๆ ก็จะเริ่มเข้าทรงจนครบทุกคน

ขณะที่เข้าทรงอยู่นั้นผู้คนที่อยู่บริเวณโดยรอบนอกต่างส่งเสียงและปรบมือให้จังหวะไปด้วย และจะใช้ภาษาลาวในการสื่อสารระหว่างแม่หมอกับกลุ่มคนข้างนอก เมื่อวิญญาณบรรพบุรุษเข้าประทับร่างหมดทุกคนแล้ว บรรดาญาติ(โคตร) จะเข้ามาขอขมาด้วยการนำเหล้า หมาก พลุ บุหรี่ ลูกขाय-สะไภ้ จะนำผ้า ผ้าขาวม้า เสื้อผ้าชุดใหม่และเหล้า 1 ขวด มาขอขมาในสิ่งต่างๆที่ได้กระทำไปแก่วิญญาณบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว

ตระกูลที่อาศัยอยู่ในชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาทุกตระกูล จะต้องมียอมเพื่อเป็นผู้ทำหน้าที่ติดต่อกับวิญญาณบรรพบุรุษและผู้ที่จะเป็นมอประจำแต่ละตระกูลจะต้องเป็นเพศหญิงในตระกูลนั้นๆ ที่มีความต้องการและสมัครใจที่จะเป็นมอ

ของตระกูล และผ่านการคัดเลือกการเป็นมอตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ (ขุ่ม ฤทธิ์นอก, เจ้าพิธีกรรมกลมอ : 2561)

มอประจำตระกูลของชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาที่ได้รับการเป็นมอ เป็นเวลานานกว่ามอตระกูลอื่น จะได้รับการยกฐานะให้เป็น “แม่มอ” ซึ่งเป็นหัวหน้าของมอทุกคนของชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาการสิ้นสุดการเป็นแม่มอและมอ ก็ต่อเมื่อไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่การเป็นมอได้ เมื่อถึงแก่ชีวิตและเมื่อวิญญานบรรพบุรุษไม่ต้องการให้เป็นร่างทรงอีกต่อไป การประกอบพิธีกรรมการเล่นกลมอนั้น นอกจากจะจัดในโอกาสที่เกิดการ เจ็บป่วยแล้ว ยังจัดขึ้นในโอกาสที่ตระกูลภายในชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมามีความประสงค์ต้องการที่จะคัดเลือกมอประจำตระกูลของตนขึ้นขึ้นตอนและพิธีกรรมมีลักษณะเหมือนกับพิธีกรรมการเล่นกลมอ

ขั้นตอนการร่ายรำ

เมื่อวิญญานบรรพบุรุษเข้าร่างทรงแม่มอและมอแล้ว ก็จะจัดตกแต่งเครื่องแต่งกายพร้อมกับตี่มน้ำและเหล้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คนตรีจะเริ่มบรรเลงอีกครั้งในจังหวะช้าและเร็ว ขึ้นตามลำดับแม่มอและมอทุกคนจะลุกขึ้นร่ายรำอย่างสนุกสนานตามเสียงจังหวะของเสียงดนตรีอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยแต่อย่างใด นอกจากนั้นผู้มาร่วมพิธีกรรมถ้าเกิดความสนุกสนาน ก็สามารถจะร่ายรำกับแม่มอและมอได้การร่ายรำของแม่มอและมอทุกคน โดยส่วนใหญ่คนไหนรำทำไต่ ก็มักจะรำทำไต่ตลอดพิธีกรรม โดยส่วนใหญ่จะเป็นทำรำสายและทำสอดสร้อยมาลา และในขั้นตอนของการร่ายรำนี้ จะเป็นการร่ายรำพร้อมกับการกระทำพิธีกรรมอื่นๆไปพร้อมกัน

ขั้นตอนการเล่นซำ เล่นม้า

ขั้นตอนการเล่นซำ เล่นม้า พิธีกรรมที่เอาวิถีชีวิตของกลุ่มชาวไทยภูเขาชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา โดยแม่มอ นำซำ ม้า ที่ทำจากไม้ยอ มาให้มอถือและร่ายรอบเสาพิธี 3 รอบจะมีผู้ที่จะมาลักรั้ง ม้า เป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ร่วมพิธีกรรม โดยกระเช้าเย้าแห่ และดึงไปจากมือแม่มอที่ถือ แล้วนำไปซ่อนไว้ ที่ จากนั้นจะเป็นขั้นตอนการตามหาซำ ม้า ทิศเหนือ ไต้ ตะวันตก ยกเว้นทิศตะวันออก ได้รับคำตอบว่าทำตามบรรพบุรุษ เมื่อครบทั้ง 3 ทิศ แล้ว คนที่ทำหน้าที่ตามหาซำ ม้า คือนายพราน ถือดาบ ธนู และสนา ไว้สำหรับป้องกันตัวเอง ขณะไปตามซำ มา กลับมา โดยการนำข้าวต้ม ไปเป็นเสบียง ระหว่างที่ตามหาซำ ม้า เมื่อตามเจอแล้วแม่มอ และมอคนอื่นๆ ออกมาตั้งแถวรอคล้องซำ และจับม้า นอกปะรำ ในมือจะถือฝ้าย เตรียมคล้องซำและจับม้า เมื่อคล้องซำและจับม้าได้แล้ว ก็จะเข้าไปปะรำพิธีคั้น จึงกล่าวได้ว่าพิธีกรรมการเล่นกลมอ ขั้นตอนการเล่นซำ เล่นม้านั้น ได้นำเอาวิถีชีวิตของกลุ่มชาวไทยภูเขาที่มีความผูกพันอยู่กับซำ มาใช้ประกอบในพิธีกรรมการเล่นกลมอการประกอบพิธีกรรมขั้นตอนนี้ จะเป็นการแสดงออกมาโดยการร่ายรำและการนำรูปซำ รูปม้า แกะสลัก มาสมมุติเป็นเรื่องราวให้เห็นว่าซำ ม้า เป็น

สิ่งสำคัญและเป็นของที่ชาวไทยภูเขาให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ขั้นตอนนี้จะเห็นถึงอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการที่จะไปคล้องช้างและเมื่อคล้องช้างได้แล้ว โดยการเชื่อมโยงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมการเล่นกลมอ

ขั้นตอนการแห่ดอกไม้

การแห่ดอกไม้เป็นขั้นตอนหนึ่งที่อยู่ในพิธีกรรมการเล่นกลมอ โดยจะจัดเตรียมชั้นดอกไม้ ซึ่งดอกไม้ที่จัดเตรียมจะเป็นดอกไม้ในท้องถิ่น เช่น ดอกจำปา ดอกจาวรี ดอกลำดวน เป็นต้น และการแห่ดอกไม้เป็นเหมือนสัญลักษณ์บอกให้รู้ว่า เป็นการแสดงความยินดีที่มีการเฉลิมฉลองในการที่มีความสุข จากการที่ได้ช้าง ม้าและอื่นๆ มาอยู่ในกลุ่มหรือตระกูลของตนเองจึงได้มีการฉลอง โดยการแห่ดอกไม้และการร่ายรำแสดงความยินดี

ขั้นตอนต่างๆ ในพิธีกรรมการเล่นกลมอนั้น โดยส่วนใหญ่จะแสดงถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษของกลุ่มชาวกูย โดยแสดงออกในรูปของพิธีกรรม เพื่อแฝงให้บุคคลทั่วไปและชาวกูยได้รู้ว่า ประวัติความเป็นมาของชาวไทยภูเขาชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา มีประวัติ ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตเป็นอย่างไร

ขั้นตอนการการตัดแพและการอาบน้ำผู้เจ็บป่วย

แม่หมอจะสั่งให้จัดที่สำหรับทำพิธีอาบน้ำชำระผู้ป่วย บรรดาญาติทั้งหญิงและชายจะช่วยกันจัดสถานที่มีครุถึงใสน้ำ 2 ถึง มีแพ 9 ชั้น ทำด้วยต้นกล้วย ก่อนจะเริ่มในแต่ละขั้นตอนบรรดามอจะร่ายรำ 3 รอบทุกครั้ง (เวียนซ้าย) การตั้งแพจะตั้งทางทิศใต้ของปะรำพิธี มีไม้กระดานเตรียมสำหรับผู้ป่วยนั่ง อาบน้ำชำระร่างกายแทนผู้ป่วย ต้องออกไปยังสถานที่จัดไว้ แม่หมอและมอรองจะรำนาน้ำออกไป ในขณะที่ผู้อื่นอยู่ในปะรำ

กลุ่มคนที่อยู่บริเวณรอบนอกต่างก็ส่งเสียง ให้ตัดแพโดยเร็ว ขณะเดียวกันจะมีหนึ่งคน ถือต้นปอที่ลอกเอาใบปอออกแล้ว จุดไฟไปยืนอยู่ด้านหน้าของร่างทรง

แม่หมอถือมีดรอรอบตัวร่างทรงและไปตัดแพที่อยู่ด้านหน้า หากแพล้มลงเร็วถือว่าผู้ป่วยจะหายเร็วหากล้มลงช้าก็จะหายช้าเช่นกัน ถือเป็นการเสี่ยงทายอีกวิธีหนึ่ง เมื่อแพล้มลงแล้วใช้ดาบทำพิธี ฟันชา อก หลัง แขน เอว ของร่างทรง แล้วลากแพออกไปทิ้ง มอรองจะเรียก มอออกมาอีกคนหนึ่งช่วยราดน้ำ อาบน้ำ ให้แก่ผู้ป่วยจนหมดถึง แล้วจึงร่ำเข้าปะรำพิธี ญาติจะนำเสื้อผ้าชุดใหม่ให้ร่างทรงเปลี่ยนแล้วกลับเข้ามายังปะรำพิธีเหมือนเดิม (บุญ ชะภูแก้ว, เจ้าพิธีกรรมกลมอ :2561)

ขั้นตอนการเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้าบ้าน

ขั้นตอนการเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้าบ้าน หรือพิธีขึ้นบ้านใหม่เป็นพิธีอัญเชิญมอขึ้นอยู่บนหิ้ง แม่หมอจะเรียกบรรดาโคตรของผู้ป่วย เป็นคนจับโรง (หิ้งมอ) แม่หมอจะรำนาน้ำขึ้นเหยียบหิ้งมอและมอทุกคนร่ำเหยียบหิ้งมอ 3 รอบ หากแม่หมอหรือมอเหยียบหิ้งมอหัก แสดงว่าผู้ป่วยจะไม่หาย ถ้าไม่หัก แสดงว่าผู้ป่วยจะหายป่วย หลังจากนั้นนำน้ำที่ผสมกับขมิ้น

มาพรมหิงมอแล้วนำขึ้นไว้บนบ้านเพื่อให้ขึ้นอยู่ในที่จัดไว้เป็นอันเสร็จพิธี หลังจากนั้นนำน้ำที่ผสมกับขมิ้นมาพรมหิงมอแล้วนำขึ้นไว้บนบ้านเพื่อให้ขึ้นอยู่ในที่จัดไว้เป็นอันเสร็จพิธี

เมื่อแม่มอ และมอเหยียบหิงมอครบทุกคนแล้ว ก็จะนำเศษหม้อดินตั้งบนไฟไถ่ 3 ฟอง (ลักษณะการวางไฟไถ่เหมือนกับก้อนเส้าที่ทำสำหรับหุงต้ม) เอาปูนทำเชื้อฟืน นำขี้ผึ้งใส่ลงในหม้อแตก พร้อมกับเงินเหรียญ 1 สตางค์ใส่ลงไปทำพิธีต้ม จนกว่าขี้ผึ้งจะละลาย นำใบขนุนมาอย่างแล้วนำไปตีหลัง หัวไหล่ ออก ขา เป็นการขับไล่โรคภัยไข้เจ็บให้ออกจากร่าง ซึ่งเป็นการทำตามบรรพบุรุษ จากนั้นก็นำก้อนที่ทำจากก้านกล้วยไปตีที่ หลัง หัวไหล่ ออก ขา เหมือนครั้งที่นำใบขนุนไปตีครั้งแรก (ขั้นตอนนี้ครูบามอคนรองจะเป็นผู้ทำพิธี)

ขั้นตอนการบายศรีสู่ขวัญผู้เจ็บป่วย

ผู้ที่อยู่รอบนอก (ผู้หญิง) จะจัดบายศรีสำหรับมอทุกคน บายศรี 1 ชุด ประกอบด้วย ข้าวต้ม กล้วย เทียน น้ำตาลอ้อย จะทำพิธีกินบายศรี การกินบายศรีนั้นมีวิธีการกินเฉพาะคือ เมื่อได้สารับมาแล้ว นั่งลงตรงหน้าสารับแล้วจุดเทียนทำท่ากินเทียน (เปลวเทียน) 3 รอบ เป็นอันจบพิธีกินบายศรี ผู้มาร่วมพิธีกรรมทั้งหมดที่อยู่บริเวณที่ประกอบพิธีกรรม จะนำด้ายผูกข้อมือผูกให้กับผู้เจ็บป่วย ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นการเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับตัว และจะทำ ให้อาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ได้หายไป

ขั้นตอนการออกจากร่างทรง

แม่มอ และมอทั้งหมดจะลุกขึ้นรำอีก 3 รอบ แล้วจะทำพิธีกินบายศรี (อาหารที่จัดสารับเหมือนตอนแรก) เมื่ออัมมหนาสำราญแล้วก็จะทำพิธีออกจากร่างจะปฏิบัติเหมือนตอนแรกที่เริ่มเข้าทรงเป็นการปล่อยผีมอให้ไปอยู่ที่เดิม ตอนออกหมอแคนจะเป่าแคนให้ทำนองคนเดียวจะไม่ใช้กลองตีให้จังหวะเพราะเชื่อว่าหากได้ยินเสียงกลองมอจะไม่ยอมออกจากร่าง มอจะออกจากร่างก่อนหลังตามอาวุธของมอคือจากน้อยไปหามาก แม่มอจะออกร่างเป็นคนสุดท้าย เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีการเล่นแกลมอ

การประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่าแกลมอ เชื่อว่าบุคคลที่เป็นร่างทรงของผีมอนั้นจะไม่ใช่ตัวเองจะยอมรับว่ามีวิญญาณสิงอยู่ในร่างของตน ด้วยเหตุผลหลายประการคือ เวลาขณะที่ประกอบพิธีจะสื่อด้วยภาษาลาว (พูดภาษาลาว) ชื่อที่ใช้เรียกตัวเองและคนเรียก (รวมถึง บุคคลที่อยู่นอกพิธีกรรม) ก็จะเรียกชื่อผีที่สิงร่างอยู่ และบุคลิกส่วนตัวยามปกติก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้อยอย่างเด่นชัด จึงทำให้เชื่อว่ามีวิญญาณของผีเข้ามาสิงร่างจริง สำหรับชื่อมอเท่าที่ซักถาม จะเป็นชื่อผีผู้ชายทั้งหมดจะมีคำนำหน้าว่าท้าวทุกชื่อ และชื่อเหล่านั้นจะไม่ใช้ชื่อทั่วไป ดังตัวอย่างเช่น มอชื่อท้าวบุญเฮือง ชื่อเหล่านี้สัมพันธ์กับชื่อในนิทานปรัมปราที่เล่าสืบทอดกันมาว่ามอเป็นผีเร่ร่อนมาจากถิ่นอื่นมักจะมาจากเมืองลาวซึ่งเป็นผีเร่ร่อนหาที่อยู่ไม่ได้ อดโศมานานแล้ว จึงได้มากระทำให้กลุ่มคนเกิดการเจ็บป่วยขึ้น

การรักษาด้วยพิธีกรรม ยากกลางบ้านบ้าง หมอสมุนไพรบ้าง ซึ่งค่าใช้จ่ายในการรักษาไม่สูงมากนักนอกจากนี้การบำบัดรักษาด้วยพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติมาอันเป็นที่พึงสุดท้ายเพื่อ

การเยียวยาบำบัดให้หายจากการทรมานทั้งทางกายและจิตใจ พิธีกรรมประกอบขึ้นยามเหตุการณ์วิกฤตในครอบครัว จึงเป็นวิธีการบำบัดอีกวิธีหนึ่งที่ยังคงยึดมั่นค่อนข้างเหนียวแน่นเกือบทุกผู้ทุกคน สังเกตได้จากการเข้าร่วมพิธีกรรมของกลุ่มชนจะพบเห็นทุกเพศ ทุกวัย ในวงพิธีกรรม แม้ว่าทัศนคติของคนบางคนที่ได้รับการศึกษาหรือมีฐานะดีจะไม่เชื่อในเรื่องนี้ แต่หากประกอบพิธีกรรมด้วยตนเองก็ยังฝากปัจจัยอื่นๆเข้ามาสมทบ และผู้คนเหล่านั้นไม่ได้ดูหมิ่นหรือกล่าวร้ายต่อแกลมอย่างใด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะให้ความสำคัญต่อระบบครอบครัว โดยเฉพาะความเป็นญาติพี่น้องในสายตระกูลอย่างเหนียวแน่นนั่นเองแม้การรักษาพยาบาลจะเจริญก้าวหน้าเพียงใด หากการเจ็บป่วยยังไม่สามารถบำบัดรักษาให้หายขาดได้ อันมีเหตุจากปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด หากยังยากจนอยู่อย่างในปัจจุบันนี้ พิธีกรรมที่เรียกว่าแกลมก็ยังอยู่ในระบบความเชื่อตลอดไป

2. ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่

พิธีกรรมทำให้ได้รับรู้ต่อความเชื่อของพิธีกรรมได้แก่ การเข้าทรง หรือพิธีกรรมนั้นได้แสดงให้เห็นถึงการเคารพต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นการแสดงถึงความกตัญญู กตเวที พิธีกรรมที่ได้จัดให้มีขึ้นมาทั้งคนในสังคม ชุมชน มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในสังคมนอกจากนั้นยังได้แสดงถึงลักษณะโครงสร้างทางสังคม คุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมมีการปลูกฝังการให้และความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการได้สร้างความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในครอบครัว พิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมสืบทอดความเชื่อในเรื่องการบูชาผีบรรพบุรุษตลอดจนได้ทำให้พี่น้องญาติ ได้พบปะกันและได้แสดงไมตรี การเอื้ออารีการเผื่อแผ่ แบ่งปัน และการให้กำลังใจกัน ความเชื่อพิธีกรรมการเข้าทรงแกลมที่แสดงถึงลักษณะโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาวไทยภูยเป็นปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมในระบบครอบครัวที่นับถือกัน บ้านใกล้เรือนเคียงในการที่นับถือ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติโดยถืออาจารย์ที่ประกอบพิธีกรรม (ครูบา) เป็นใหญ่ ซึ่งสะท้อนออกมาในความเชื่อและพิธีกรรมการเข้าทรงนั้นเป็นการแสดงโครงสร้างทางสังคมที่นับถือผู้เป็นใหญ่ในสังคม (ที่มีความเชื่อถึงคุณลักษณะที่พิเศษ) ฉะนั้นความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรนั้นเป็นประเพณีที่ต้องประกอบขึ้นเพื่อถวายต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่ตนนับถือ อาทิเช่น เทพ เทวดา หรือวิญญาณบรรพบุรุษ อันเป็นความกตัญญู รู้คุณทั้งต่อบุคคลอื่นและบุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเป็นค่านิยมที่ปลูกฝังกันมาช้านาน และได้มีการประกอบพิธีกรรมแกลมขึ้น เพื่อต้องการความมั่นคงทางจิตใจ พิธีกรรมนี้เองที่เป็นตัวชี้ให้เราได้เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของแต่ละวัฒนธรรม ซึ่งในทุกวัฒนธรรมจะมีความหมายที่

หลากหลายและซับซ้อน ในระดับปัจเจกบุคคลในชุมชนบ้านแสนสุขยังมีความเชื่ออยู่ค่อนข้างมาก และจะให้ความเคารพในพิธีกรรมแกลมอ เพราะเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์นั่นเอง

พิธีแกลมอ มีการแสดงออกซึ่งมิตรไมตรี การเอาใจใส่ การแบ่งปัน และให้กำลังใจกัน ตลอดถึงโครงสร้างทางความเชื่อที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในตระกูล ชุมชน สังคมของชาวไทยภูเขาได้ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าทางจริย คือคุณค่าที่เกิดจากพิธีกรรมทางความประพฤติตามโครงสร้างความเชื่อในพิธีแกลมอ ความรู้ที่เกิดจากพิธีแกลมอ เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสู่รุ่นต่อรุ่น มีความรู้ที่ก่อให้เกิดความประพฤติ ความคิด การใช้ชีวิต กรอบจารีตประเพณีที่จำต้องปฏิบัติตาม เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางความรู้ด้วยวิธีหนึ่ง ทำให้รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด สามารถเลือกปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร ทำให้รู้ทางดำเนินชีวิตทั้งในส่วนตัวและสังคมได้ ทำให้เข้าใจกฎความจริงของชีวิต เป็นสิ่งที่ชีวิตต้องการ ทำให้ชีวิตสมบูรณ์

3. วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุข ตำบล ห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

พิธีแกลมอ มีการแสดงออกซึ่งมิตรไมตรี การเอาใจใส่ การแบ่งปันและให้กำลังใจกัน ตลอดถึงโครงสร้างทางความเชื่อที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในตระกูล ชุมชน สังคมของชาวไทยภูเขาได้ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าทางจริยธรรม คือคุณค่าที่เกิดจากพิธีกรรมทางความประพฤติตามโครงสร้างความเชื่อในพิธีแกลมอ ความรู้ที่เกิดจากพิธีแกลมอ เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสู่รุ่นต่อรุ่น มีความรู้ที่ก่อให้เกิดความประพฤติ ความคิด การใช้ชีวิต กรอบจารีตประเพณีที่จำต้องปฏิบัติตาม เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางความรู้ด้วยวิธีหนึ่ง ทำให้รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด สามารถเลือกปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร ทำให้รู้ทางดำเนินชีวิตทั้งในส่วนตัวและสังคมได้ ทำให้เข้าใจกฎความจริงของชีวิต เป็นสิ่งที่ชีวิตต้องการทำให้ชีวิตสมบูรณ์ โดยพิธีนี้มีคุณค่าคือ

1. คุณค่าต่อชุมชนโดยส่วนมากความเชื่อในเรื่องภูตผีวิญญาณ ทุกคนต้องปฏิบัติตามความเชื่อตามอาจารย์ที่ได้ถือตามกันมาและปฏิบัติมา ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ทุกคนจะให้ความเคารพและยำเกรง ตามโครงสร้างทางความเชื่อ จึงก่อให้เกิดการควบคุมในด้านความประพฤติ หรือ พฤติกรรม อาทิเช่น การไม่ล่วงเกินต่อสตรีเพศ การไม่เข้าไปย่ำยีลูกเมียเขา การให้ความเคารพในบรรพบุรุษ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ของตนเอง โดยการเซ่นไหว้ในวาระประจำปีหรือวันสำคัญด้วย ในระดับชุมชน ทุกคนจะให้ความเคารพ ผีหมอ และผีวิญญาณบรรพบุรุษของตนเอง จากการสังเกตการณ์ชาวบ้านแสนสุขแม้มีบ้างครอบครัวที่ไม่ได้เข้าทรงหรือไม่ได้จัดประกอบพิธีกรรมแกลมอ เมื่อมีการจัดประกอบพิธีแกลมอขึ้นบ้านใด ชาวชุมชนที่เป็นเครือญาติ พี่น้องและคนรู้จักจะให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆนี้จึงเป็นการกำหนดพฤติกรรมของคนในชุมชนเดียวกันได้โดยอาศัยความเชื่อในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ

ควรเคารพทุกคนต้องไม่ทำตัวให้ผิดศีลธรรม ไปลามาไหว้ มีการบอกกล่าว ให้เกียรติกันในครอบครัว ซึ่งเป็นโครงสร้างในระดับครอบครัวที่อาศัยความเชื่อในการควบคุมพฤติกรรมได้

2. คุณค่าทางสังคมความเชื่อและพิธีกรรมกล่อม มีฐานความเชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติอยู่เชื่อว่าในตัวตนของมนุษย์มีสิ่งเหนือธรรมชาติควบคุมอยู่ ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของวิญญาณบรรพบุรุษที่เรียกเป็นภาษากูยว่า ผีมือ ฉะนั้นผลของความเชื่อจึงมีดังต่อไปนี้ คือ 1) ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ 2) ความเชื่อทำให้เกิดพลัง 3) ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์ 4) ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี 5) ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม (สัญลักษณ์) 6) ความเชื่อเป็นพื้นฐานทำให้เกิดปัญญา 7) ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ เป็นคุณค่าหนึ่งที่สังคมได้รับจากพิธีกรรมกล่อมนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

พิธีกรรมกล่อมของชาวบ้านแสนสุขมีการปลูกฝังการให้และความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการได้สร้างความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในครอบครัวพิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมสืบทอดความเชื่อในเรื่องการบูชาผีบรรพบุรุษตลอดจนได้ทำให้พี่น้องญาติ ได้พบปะกันและได้แสดงไมตรี การเอื้ออารี การเผื่อแผ่ แบ่งปันและการให้กำลังใจ ต่อกันโดยผ่านพิธีกรรมหรือใช้สื่อในพิธีกรรมกล่อมเป็นหลักในการมาร่วมกันเป็นกลุ่มด้วย

นอกจากนี้การแสดงออกถึงพฤติกรรมต่างๆของบรรดาแม่หมอและคนที่อยู่ในวงพิธีกรรม เช่น การหยอกล้อ ยั่วเย้า ด้วยวาจาที่ก้าวร้าว การเล่นสนุกสนานตลกโปกฮา การพ้อนรำอย่างโลดโผนประกอบเสียงแคน กลอง การตีมโหรีอย่างหนัก (โดยเฉพาะผู้หญิง) พฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวแม้ในยามปกติจะถือเป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม แต่พอแสดงออกในพิธีกรรมทุกคนจะไม่ถือโทษโกรธเคืองแต่อย่างใด พฤติกรรมที่สวนทางกับบรรทัดฐานทางสังคมเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องยืนยันพฤติกรรมที่ได้รับอนุญาตเฉพาะในบริบทของพิธีกรรมเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- พระเจียรวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์). (2548) *การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทาง
พระพุทธรูปศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2545), *ท่านพุทธทาสกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ช่อม ฤทธิ์นอก, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2561)
- ทุเรียน แสงเพชร, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (วันที่ 21 มีนาคม 2561)
- บุญ ชะฎาแก้ว, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (วันที่ 22 มีนาคม 2562)
- แหวน สาทร, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (วันที่ 22 มีนาคม 2561)
- แสม แสงเพชร, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (วันที่ 22 มีนาคม 2561)